

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**ВПЛИВ МУЛЬТФІЛЬМІВ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-
ЗНАЧУЩИХ РИС ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ**

Дипломна робота з соціальної педагогіки
(*освітньо-кваліфікаційний рівень*
«Магістр»)

студентки 7 курсу 70 групи

галузі знань:

0101 Педагогічна освіта

напряму підготовки:

8.01010601 Соціальна педагогіка

Близнюк Галини Сергіївни

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри **О.Л. Остапчук**

Рецензент: завідувач кафедри педагогіки
Криворізького державного педагогічного
університету, доктор педагогічних наук,
професор **Т. О. Дороніна**

м. Житомир — 2017 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-ЗНАЧУЩІ РИСИ ОСОБИСТОСТІ».....	7
1.1. Поняття та зміст соціальних якостей.....	7
1.2. Аналіз поняття «соціально-значущі риси особистості».....	15
Висновок до 1 розділу	22
РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ МУЛЬТФІЛЬМІВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ.....	23
2.1. Процес соціалізації особистості: поняття, етапи та механізми.....	23
2.2. Вплив мультиплікаційних фільмів на соціалізацію дитини.....	34
Висновок до 2 розділу.....	36
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЗНАЧУЩИХ РИС ОСОБИСТОСТІ У ДІТЕЙ.....	38
3.1. Програма емпіричного дослідження.....	38
3.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження.....	39
3.3. Рекомендації батькам та педагогам щодо використання мультфільмів в процесі формування соціально-значущих рис особистості.....	52
Висновки до 3 розділу.....	55
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Формування людини як особистості – процес соціальний. Відомо, що вже немовля розвивається як істота соціальна, для якої середовище виступає не тільки як умова розвитку, але і як його джерело. З усім складним світом навколишньої дійсності дитина входить у відносини, які розвиваються, переплітаються з іншими відносинами у зв'язку з розвитком самої дитини. І ці відносини дитини з навколишньою дійсністю є відносинами, що "здійснюються з допомогою або через іншу людину" (Л.С. Виготський). Взаємодія дитини з середовищем і в першу чергу з соціальним оточенням, мікросередовищем, засвоєння нею "створеної людством культури" (О. М. Леонт'єв) відіграють першочергову роль у її психічному розвитку, становленні її як особистості. Розвиток особистості дитини, уявлення про своє "я", ступінь її впевненості (невпевненості) в собі, емоційне благополуччя в цілому визначаються в значній мірі складною системою взаємодії окремих підсистем її особистісного мікросередовища ("дитина-дорослий", "дитина-дитина"). Слід зазначити, що специфічні людські властивості, особистісні якості формуються лише в процесі взаємодії дитини з середовищем, в процесі її власної активної діяльності. У дошкільні роки дитина опановує нові, досить складні види діяльності (гра, продуктивні види діяльності), вступає в нові форми спілкування з дорослими (позаситуативно-пізнавальну, позаситуативно-особистісну). На новий щабель піднімаються відносини з оточуючими людьми, в першу чергу – з дорослими. Все це має принципово важливе значення для тих якісних змін в психічному розвитку дитини, які відбуваються в дошкільному і молодшому шкільному віці.

Суспільство є інститутом, який завжди продукує образ особистості, процес розвитку якої спрямований на досягнення соціуму, його предметів і відношень, історично вироблених форм і способів спілкування з природою і норм людських взаємин. Однак дитина самореалізується, коли стає особистістю, носієм соціально-людської діяльності у результаті її здійснення. Соціально-педагогічні аспекти соціалізації у своїх працях розкривають Т. Алексеєнко, О. Безпалько, В. Болгаріна, Т. Василькова, Ю. Василькова,

М. Галагузова, М. Євтух, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, С. Литвиненко, Л. Міщик, А. Рижанова, С. Хлєбїк, Л. Штефан. Соціальна компетентність особистості на ранніх етапах соціалізації досліджується такими дослідниками, як Ю. Богинська, О. Караман, О. Кононко, С. Курінна, І. Рогальська-Яблонська, Р. Пріма, С. Семчук.

Одним із засобів впливу на процес соціалізації особистості є мультфільми. Персонажі мультиплікаційних фільмів демонструють дитині найрізноманітніші способи взаємодії з навколишнім світом. Вони формують у малюка первинні уявлення про добро і зло, еталони гарного і поганого поведження.

Через порівняння себе з улюбленими героями дитина має можливість навчитися позитивно сприймати себе, справлятися зі своїми страхами і труднощами, шанобливо ставитися до інших. Події, що відбуваються в мультфільмі, дозволяють підвищувати обізнаність крихти, розвивати його мислення і уяву, формувати його світогляд. Таким чином, мультфільм – це ефективний засіб виховання дитини. Зауважимо, що науковцями досліджувались різні питання, пов'язані з використанням медіа-продукції в навчанні та вихованні дітей, в результаті чого було показано, що сучасні мультимедіа технології здійснюють сильний вплив на сприйняття інформації та її засвоєння (О. Араптанова, В. Коротова, В. Краєвський, Б. Лихачов, І. Лернер та ін.).

Об'єкт дослідження: соціалізація особистості.

Предмет дослідження: процес формування соціально-значущих рис особистості під впливом мультфільмів.

Мета дослідження: дослідити вплив мультиплікаційних фільмів на процес формування соціально-значущих рис дитини.

Завдання дослідження:

1. Визначити суть, зміст соціальних якостей та соціально-значущих рис.
2. Проаналізувати процес соціалізації особистості та вплив мультфільмів на нього.

3. Провести емпіричне дослідження щодо визначення впливу мультиплікаційних фільмів на формування соціально-значущих рис особистості.
4. Розробити рекомендації батькам та педагогам щодо використання мультфільмів у процесі формування соціально-значущих рис особистості.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз наукової літератури, синтез, узагальнення, систематизація, періодизація; *емпіричні:* авторські опитувальники для дітей та батьків, пообразний аналіз персонажів мультиплікаційних фільмів.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (59 найменувань). Робота викладена на 66 сторінках, з них 65 – основного тексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Здійснено аналіз змісту понять «соціальне», «соціальні якості», «соціально-значущі риси». Соціальна якість людини – сукупність взаємопов'язаних елементів, які зумовлені особливостями соціальної взаємодії особистості з іншими людьми у конкретних історичних умовах. Тобто, це включення людини у новий тип зв'язків, взаємодій, способів задоволення своїх життєвих потреб. Соціальні якості набувають реальності лише в людській, певним чином організованій та регламентованій діяльності. За змістом вони завжди постають свідченням наявності певних предметних орієнтацій людини, баченням у дійсності того, що не лежить на її поверхні, а саме - граничних меж та визначень природних речей.

Соціально-значущі риси особистості – психічні явища індивіда, об'єкта й суб'єкта соціальних стосунків і історичного процесу, що проявляє себе у спілкуванні, в діяльності, в поведінці, і які реалізуються в певному соціумі (соціальній групі або у взаєминах з іншими людьми). У сукупності ці риси забезпечують соціально-конструктивне формування особистості, спрямоване на підготовку активної, соціально відповідальної людини, прагнучої до безперервного розвитку й підвищення рівня своєї соціально-особистісної компетентності в соціокультурних умовах спрямованої до інноваційних змін суспільства.

2. Проаналізовано зміст процесу соціалізації особистості та визначено роль мультфільмів як чинника. Таким чином, соціалізація – це безперервний процес, який триває все життя в результаті чого формується особистість, яка інтегрується в соціум.

Під час соціалізації значна частка відповідальності лежить на всіх соціальних інститутах, в першу чергу – сім'ї. Значний вплив мають засоби соціалізації, до яких відносять мультиплікаційні фільми. Можна зробити висновок, що вони виконують специфічну функцію передачі особистості соціокультурних цінностей і норм.

3. Проведено емпіричне дослідження щодо визначення впливу мультиплікаційних фільмів на формування соціально-значущих рис

особистості. Складено програму дослідження яка включає в себе такі компоненти: мета, завдання, генеральна сукупність, вибірка, діагностичний інструментарій (2 авторських опитувальника для дітей та батьків, по образний аналіз персонажів мультфільмів).

З'ясовано, що всі респонденти часто переглядають мультиплікаційні фільми самотійно, оскільки це одне з улюблених занять у вільний час. Простежується тенденція у виборі пов'язана з віком, тобто діти 5-7 років обирають таких персонажів як Сімка, Нолик, Кай; 8-10 років – Райдер, Блум та гендерна – дівчатка обирають жіночі персонажі, хлопчики – чоловічі.

Аналізуючи відповіді респондентів, можна зробити висновок, що мультиплікаційні фільми мають позитивний вплив на формування особистості (доброта, сміливість, товариськість, відважність, тощо) та негативний (заохочення до насильства, формування гендерних стереотипів (фемінності / маскулінності, розподіл на «жіночі» та «чоловічі» ролі, культ краси, тощо).

Також, діти схильні копіювати моделі поведінки своїх улюблених героїв, така цікавість до життя персонажів впливає на формування особистості. Батьки відзначають, також значний вплив мультфільмів на формування таких соціально-значущих рис як щирість, доброзичливість, дисциплінованість, відповідальність, справедливість, про те приділяють мало уваги обговоренню переглянутих історій на екрані з дітьми.

4. Розроблено рекомендації батькам та педагогам щодо використання мультфільмів у процесі формування соціально-значущих рис особистості. Представлено структуру діалогу направлену на розвиток у дитини мислення, емоцій, самосвідомості та самооцінки, творчості, що позитивно впливає на формування соціального досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Білоус О. Діти – найвимогливіша й найбеззахисніша телевізійна аудиторія / Оксана Білоус // Телевізійна журналістика. – Львів, 2000. - № 6. – С. 72 -88.
2. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник. / О. В. Безпалько. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 124с.
3. Богомолова Н. Н. Социальная психология печати, радио и телевиденья / Н. Н. Богомолова. – М.: Изд-во МГУ, 1991. – 127 с.
4. Бодриар Ж. Общество потребления: мифы и структуры / Ж. Бодриар. – М. : Республика, 2006. – 292с.
5. Брайант Д. Основы воздействия СМИ / Д. Брайант, С.Томпсон. – М., 2004. – С. 193-214, 237 – 254.
6. Вакуленко О. Засоби масової інформації як особливий чинник впливу на формування способу життя особистості / О. Вакуленко // Соціальний працівник. — 2005. — № 9. — С. 14—18.
8. Гончаренко Т. Агресивна дитина / Т. Гончаренко // Психолог. — 2004. — № 5. — С. 26.
9. Гугенбюль А. Зловещее очарование насилия / А. Гугенбюль. — СПб.Питерпрес, 2000. —50с.
10. Демченко С. В. Медіаполітична система в сучасній Україні: автореф. Дис.. на здобуття наук. ступеня, канд. пол. наук : спец. 23.00.02. “Політичні інститути та процеси” / С. В. Демченко. – Дніпропетровськ, 2004. – 22 с.
11. Допира А. И. Воздействие экранного насилия на подрастающее поколение: история социально – психологических последствий / А. И. Допира // Практическая психология и социальная работа. – 2000. - № 8. – С. 14-17.
12. Дорошевіч О. А. Критичне ставлення дитини до медіа насильства як складова її медіакультури / О.А. Дорошевіч // Вісник психології та педагогіки. – 2012. -№ 9.
13. Заброцький М. Основи вікової психології. / М. Заброцький. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. — 112 с.

14. Закон України "Про рекламу" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>
15. Закон України "Про телебачення та радіомовлення". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>
16. Зайцева А. В. Вплив телебачення на дитину: досвід досліджень./ А. В. Зайцева// Психолог. - № 6. – С. 57-62.
17. Кепканова О. І. Вплив медіа-середовища на формування дитини / О. І. Кепканова// Психолог. – 2008. - № 5. – С. 67-70.
18. Козырева Л. Г. О социально – психологических особенностях детской киноаудитории / Л. Г. Козырева // Юный зритель. Проблемы социального кино. – М., 1981. – 71 с.
19. Колодій Н.А. Соціологія масової комунікації / Н.А. Колодій. – Томськ, Искра, 2002. – С. 12 – 15.
20. Короткий психологічний словник / [авт.-укл. Войтко І.В.]. — К. : Школа, 2009. — 192 с.
21. Котова-Олійник С. В. Методичні рекомендації з організації та проведення гендерних відеоклубів. / С. В. Котова-Олійник, О. Л. Остапчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. – С. 34-35.
22. Краско Т. Психологія реклами / Т. Краско. — Харків :Просвіта, 2002. — 68с.
23. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. Навчальний посібник. / В. П. Кутішенко. – К.: Центр учбової літератури, 2005. – с. 128.
24. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. — СПб. : Питер, 2002. — 752 с.
25. Маклюен М. Понимание медиа / Маршалл Маклюен. – М.: Канон-Пресс-Ц, 2003 – 464 с.
26. Малик Г. Злочинці з паралельного світу / Г. Малик. — К. : Просвіта, 2001. — С. 18.
27. Мардахаев Л. В.Социальная педагогика. / Л. В. Мардахаев. – М.: Гардарики, 2005. – 269 с.

28. Масол Л. Формування естетичного смаку засобами телебачення і радіо / Л. В. Масол // Шкільний світ. – 2003. - № 38. – С. 34-41.
29. Матвеева Л. В. Психология телевизионной коммуникации / Л. В. Медведева. – М. : РИП-холдинг, 2002. – 316 с.
30. Медведева О. А. Телепрограммы для детей и юношества / О. А. Медведева. – Минск, 1990. – 173 с.
31. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене. / В. В. Москаленко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688с.
32. Мустаева Ф. А. Социальная педагогика: учебник для вузов. / Ф. А. Мустаева. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 528 с.
33. Немов Р.С. Психология / Р.С. Немов. — М. : Просвещение, 1995. — 491с.
34. Пересунчак О. Фактори впливу на розвиток дитячої агресивності / О. Пересунчак // Психолог. — 2007. — № 2. — С. 21—22.
35. Петрович А.А. Поговорим об информации / А.А. Петрович. — М. : Просвещение, 1993. – 491с.
36. Петрунько О. Фільми жахів як осучаснена казка / О. Петрунько // Медіакритика. — 2003. — № 1. — С. 47—55.
37. Печенко І. П. Вплив засобів масової інформації на процес соціалізації особистості дитини / І. П. Печенко // Психолог . – 2009. - № 4. – С. 7-9.
38. Потятиник Б. В. Медіа: ключі до розуміння / Б.В. Потятиник. – Львів: ПАІС, 2004. – 310 с.
39. Рогова Ю. І. Вплив ЗМІ на формування внутрішнього світу дитини/ Ю. І. Рогова // Перспективы развития науки. - № 3. – 2011. – С. 35-38.
40. Ромек В. Агресія на екрані та в житті / В.Ромек // Психолог. — 2004. — № 18. — 12 с.
41. Северенчук Н.Р. Вплив анімаційних фільмів на розвиток психічних процесів дитини / Н.Р. Северенчук // Психолог. – 2007. - № 16. – С. 17-21.
42. Сейко Н. А. Соціальна педагогіка. Курс лекцій. / Н. А. Сейко. – Житомир, 2002. – С. 138 – 139.

43. Сергеев В. К. Молодёжная культура и СМИ. / В. К. Сергеев. — М.: РИЦ ИСПИ РАН, 2002 — 188 с.
44. Ситченко А.Л. Аналіз образу-персонажа епічного твору: педагогічна технологія: Навч.-метод. посіб. // Освітні технології / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін. За заг. ред. О.М.Пехоти. — К.: А.С.К., 2001. — С. 228–237.
45. Скіпор К. Вплив телевізійного насильства на дитячу психіку / Катерина Скіпор // Телевізійна і радіожурналістика. — Львів, 2000. - № 6. — С. 40-46.
46. Терин В.П. Массовая коммуникация. Исследования опыта Запада. / В. П. Терин. — М.: МГИМО, 2000. — 314 с.
47. Теоретичні основи Глобального Інформаційного Суспільства [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.e-ukraine.biz/ukraine1.html>.
48. Трофімов Ю.Л. Психологія / Ю.Л. Трофімов. — К. : Либідь, 2005. — 560с.
49. Уразова С. О визуализации медиарынка, массовых коммуникациях и интерактивности / С. Уразова // Журнал “625”. — 2009. - № 1. — 4 с.
50. Филиппова О. В. Влияние СМИ на развитие детской агрессивности. О. В. Филиппова. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://www.portal-slovo.ru/rus/pedagogics/209/9349/>
51. Фомічова І.Д. Социология СМИ / І. Д. Фомічова. — М.:Аспект Пресс, 2007. - С. 41-69.
52. Формування інформаційного суспільства в умовах глобалізації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/...36/.../VISNIK_36_1.pdf. — Заголовок з екрану.
53. Фролов П. Стан і тенденції розвитку суспільної моралі в інформаційному суспільстві / Павло Фролов //Соціальна психологія. — К., 2007. — Спеціальний випуск. — С. 37-43
54. Чорна Л. Чи дивитися дитині телевізор? / Л. Чорна. — К. : Дошкільне виховання, 2003. — С. 21-23.
55. Шайкіна О.О. Про вплив телебачення на формування моральних якостей і естетичних цінностей особистості дитини дошкільного та молодшого

шкільного віку / О. О. Шайкіна // Проблеми загальної та педагогічної психології . – К., 2004. –т.6,ч.4. – С. 364-368.

56. Шарков Ф. И. Истоки и парадигмы исследований социальной коммуникации / Ф. И. Шарков. –М.: Социс. – 2001. – С. 52-61.

57. Bandura A. Transmission of aggression through imitation of aggressive models /Albert Bandura, Dorothea Ross // Journal of Abnormal and Social Psychology – P. 575 – 582.

58. Smith M. Visual Culture Studies / Marquard Smith. – Sage. – 2008. – 239 p.

59. WEF The Global Gender Gap Report 2016 [Electronic resource] / Access mode : http://www3.weforum.org/docs/GGGR16/WEF_Global_Gender_Gap_Report_2016.pdf

60. World Economic Forum. The Global Gender Gap Report [Electronic resource] / Access mode : <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>